

Токар М. Ю., доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри політології і державного управління, директор Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики Ужгородського національного університету

ІНФОРМАЦІЙНО-СМИСЛОВІ НАРАТИВИ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДИСКУСІЇ СУСІДНІХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС І НАТО ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ УГОРЩИНИ І СЛОВАЧЧИНИ

Із початку гарячої фази російсько-української війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року бомбардуванням Росією мирних українських міст, поруч із пріоритетними завданнями захисту території України та безпеки українців, актуальним напрямом залишається інформаційно-сміслова боротьба за об'єктивність і правду про Україну в інформаційному європейському та світовому просторі. Особливо важливим це питання постало у світлі широкомасштабної політики залучення до антиросійської коаліції країн демократичного світу і, зокрема, країн-членів Європейського Союзу і НАТО. У даному випадку йдеться про найближчих сусідів України – Угорщину і Словацьку Республіку.

Справа в тому, що як найближчі партнери, які висловили підтримку Україні в боротьбі проти агресора, політико-управлінські кола названих країн традиційно значну увагу приділяють питанням власної національної безпеки та захисту своїх громадян, прислуховуючись водночас до їхніх настроїв. А враховуючи той факт, що на території європейських країн Росія проводила потужну інформаційну антиукраїнську кампанію в ЗМІ, на телебаченні через свої канали, через інших агентів впливу, серед яких були і представники політико-управлінської еліти, то дилема всезагальної підтримки України у ці дні набула особливих дискусій у їхньому політикумі й неоднозначних оцінок у суспільстві, які часом продукують негативні наративи. У свою чергу, для нас важливим є використання даної дискусійної платформи з метою донесення до партнерів додаткових аргументів щодо підтримки, введення і продовження санкцій проти Росії, сприяння Україні в матеріально-технічній та фінансовій допомозі в змісті ведення військових дій, гуманітарній політиці, підтримці біженців тощо. І тут доволі не все так просто...

Візьмемо для прикладу Угорщину. В останні роки, особливо за періоду прем'єрства в Угорщині Віктора Орбана відчутною стала близькість з режимом Путіна. Одним із наслідків такої «дружби» стали і політичні непорозуміння з Україною, які виникали в просторі двосторонніх відносин. Однак владна політика Угорщини й надалі неоднозначна. З одного боку, факт, що Угорщина проголошує постійну офіційну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Схвалила вона і євроінтеграційні прагнення України, включно з ідеєю приєднання до ЄС за прискореною процедурою. Підтримано урядову програму допомоги біженцям і понад 300 тисяч із них перетнули українсько-угорський кордон. Більшість отримали необхідну допомогу, яку схвалила угорська влада [2].

Але на фоні всезагальної підтримки України державами ЄС та НАТО, політика угорської влади щодо допомоги Україні дещо вирізняється особливо в інформаційно-смысловому полі. Як виправдання, в основу такої обережності «формально» чи «неформально» закладено національні інтереси країни. Які ж дії офіційного Будапешта, насамперед, дивують на фоні загальноєвропейської підтримки України? Найчастіше вживаються наративи угорської влади, які звучать як ключовий аргумент захисту енергетичних інтересів Угорщини і відмови від участі в допомозі Україні військовою технікою як небажання втягнути Угорщину у війну з Росією. Ця позиція вперто є незмінною. І вигода є також очевидною – ціна га газ вп'ятеро нижча, ніж для інших, плюс кредит для запуску Пакшської АЕС. Звучать публічні заяви і про те, що зброя, надана Україні, може вистрілити проти закарпатських угорців, що викликає нерозуміння навіть у самих етнічних угорців України. Тому складається така ситуація, що коли угорський уряд, з одного боку, надсилає справді важливу гуманітарну допомогу і приймає біженців, заяви офіційних осіб про ненадання зброї, про не підтримку інших ініціатив щодо України, в тому числі санкцій проти Росії, виглядають ще більшим дисонансом [2].

Як реагує на це угорське суспільство? Громадяни отримують інформацію переважно зі своїх ЗМІ. Це роблять і українські угорці. Ці ЗМІ належать кільком бізнесменам, які, в основному, підтримують владу. Тому пробитися в «ефір» з інформацією, яка не вписується у владне сприйняття, буває дуже складно. Навіть в опозиційні. У нас був цей досвід і нам вдалося опублікувати статтю про важливість підтримки Угорщиною сьогоденної України [5]. Крім цього, в Угорщині продовжує відкрито працювати російська (розумій – антиукраїнська) пропаганда через телеканали та ЗМІ. Особливий популістський акцент було зроблено під час нещодавньої виборчої кампанії, що й сприяло успіху В. Орбана та його політичної сили. А багатозначні закиди угорського прем'єра в бік офіційних кіл Брюсселя й Києва, вказують на ймовірність подальших конфліктів щонайменше в інформаційно-смысловій площині [1].

Варто наголосити, що зменшилися й контакти науковців, а кількість спільних українсько-угорських грантових проєктів невпинно скорочується й обмежується цільовими програми технічного характеру. Тому, інтелектуальній, науковій, журналістській спільноті слід і далі використовувати всі можливі тематичні майданчики для донесення об'єктивних інформаційно-смыслових позицій українців у сучасних життєвоважливих умовах, тим більше, враховуючи євроінтеграційні перспективи України.

Тепер розглянемо стан справ і позицію Словацької Республіки. Слід підкреслити, що Словацька Республіка відразу ж відреагувала на лютневу агресію Росії проти України. Як найближчий сусід України вона засудила агресію і проявила непохитність у дружбі, а політика підтримки українців у душі європейської демократії з того часу очолює Президентка країни Зузана Чапутова. І цей факт неабияк вплинув на інформаційно-смыслові настрої словаків. Найперша необхідна реакція стосувалася біженців з України. За цей час майже 300 тисяч

біженців перетнули кордон Словаччини. Більшість із них були радо прийняті місцевими урядами й установами, їм надано всю необхідну допомогу. Підключилися до сприяння всі необхідні державні й неурядові інституції, громадські організації. З Києва до Ужгорода Міністерство закордонних та європейських справ Словацької Республіки перенесло посольство Словаччини в Україні. І важливо, як заявив міністр закордонних справ Словаччини Іван Корчок, «дипломатична служба буде допомагати на кордоні» [6]. Цим Словаччина хоче показати, що вона залишається в Україні, залишається з Україною.

Важливо, що влада Словацької Республіки й надалі офіційно стоїть на стороні незалежності й територіальної цілісності України й проголошує її право на захист від військового вторгнення. А поряд із обговоренням ситуації в Україні, питань допомоги біженцям, засуджень актів воєнних злочинів із боку російських військ, в інформаційному полі фіксується підвищення довіри щодо зближення перспектив України в ЄС і НАТО.

Висловлюючи солідарність з українським народом, словацька влада у ЗМІ нагадує, що словаки мають історичний досвід радянської окупації. Разом із тим, особливий жаль у ці дні викликає поширення російської пропаганди, яка розпускає свої щупальця в демократичному суспільстві й цинічно подає неправдиву інформацію щодо України. Однак радує, що Словаччина теж намагається унеможливити поширення російської брехні про війну в своєму інформаційному просторі. І реакція влади адекватна – вона офіційно висилає з країни десятки російських дипломатів, викриває проросійських політиків у Словаччині, прикриває інформаційні канали розповсюдження необ'єктивної російської пропаганди, було заблоковано блоги в соціальних мережах окремих проросійських політиків (наприклад, Андрея Данко, припинено транслявання Russia Today, натомість підключено спільну трансляцію українських каналів Freedom UA, створено й набула популярності сторінка у Facebook «Slovänské fórum» та ін.) [4]. Одна із найпопулярніших новинок у Словаччині «SME», яка відзначається широкою дискусійною площею (друкований і електронний формати, відео-дискусії) й стоїть на демократичних засадах також підтримує українців у боротьбі з агресором. Словацька Республіка також підтримала входження України до складу Європейського Союзу за спрощеною процедурою й схвалює інші ініціативи ЄС щодо неї. А під час дискусій щодо газових трансакцій, словацька сторона відкинула будь-які компроміси з Росією [3]. Це є хорошим знаком у інформаційно-смісловій війні.

Усі ці дії помітні й відчутно, що словаки бажають найскорішого миру і спокою в регіоні. Тому й з боку українських агентів впливу важливо доносити різній аудиторії в Словаччині важливість невідступності з цього шляху – надважливо підтримувати і посилювати санкції проти Росії зі свого боку й противитися російській пропаганді в середині державі. Це запорука як власної національної безпеки, так і майбутнього миру і спокою в регіоні.

Тому, вважаємо, що головна функція інформаційно-сміслового наративу – це об’єктивна репрезентація подій, які відбуваються в Україні і намірів українці щодо подальших демократичних та євроінтеграційних перспектив держави. Найперше, влада має ініціювати міждержавні домовленості щодо запуску в європейських країнах каналів радіо- і телемовлення з метою висвітлення правдивої інформації про Україну.

Що може робити, наприклад, наукова, творча, інтелектуальна, журналістська спільнота? Як мінімум, пропонуємо наступне:

1. Брати активну участь у міжнародних суспільних дискусіях, круглих столах, конференціях, семінарах, інших науково-практичних заходах.
2. Виступати і публікуватися в їхніх ЗМІ.
3. Заручатися підтримкою наших колег із інших країн.
4. Реалізовувати видавничі, творчо-мистецькі та інші міжнародні проєкти.

Наголосимо, що після перемоги, після завершення війни, під час і після відбудови України, необхідно буде продовжувати інформаційно-сміслову кампанію для залучення великого бізнесу і простих громадян до вкладання інвестицій з метою відновлення, розвитку, іншої підтримки. Маємо розуміти, що сучасна демократія, а саме вона є збірним образом Європейського Союзу – це уміння підтримувати і домовлятися, особливо в критичних ситуаціях. І новітні обставини можуть продемонструвати це усьому світові.

Список використаних джерел

1. Орбан виграв вибори в Угорщині й розкритикував Зеленського. В МЗС України відповіли. BBC News. Україна. 2022. 4 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60980628>.
2. Токар М. Війна як спосіб перевірки партнерства: нові виклики українсько-угорських взаємин. День. 2022. 29 березня. URL: <https://m.day.kyiv.ua/.../viyna-yak-sposib-perevirky...>
3. Plyn za ruble? Sulíka si už všimli aj v Rusku, koalícia je proti. SME. 2022. 4 apríla. URL: https://index.sme.sk/c/22877019/plyn-za-buble-sulika-si-uz-vsimpli-v-rusku-koalicia-je-proti.html?utm_medium=Social&utm_source=Facebook#Echobox=1649066060
4. Slovánské fórum sk. Facebook URL: <https://www.facebook.com/groups/190910231577000>
5. Tokar M. Kritikus helyzetben merészet lépni. Népszava. 2022. 25. 03. URL: https://nepszava.hu/3151225_kritikus-helyzetben-meresztet...
6. Tokar M. Slováci podali priateľskú ruku Ukrajincom vo vojne s Ruskom. SME. 2022. 6 apríla. URL: <https://komentare.sme.sk/.../slovaci-podali-priatelsku...>